

Hoofdstuk 1 De multiculturele samenleving, een verkenning

Is het begrip 'multiculturele samenleving' descriptief of normatief?

- **descriptief** een beschrijving geven → aangeven hoe het feitelijk is
- **normatief** een norm geven → aangeven hoe het hoort

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van Nederland als een samenleving die wordt gevormd door verschillende bevolkingsgroepen, die zich door hun cultuur van elkaar onderscheiden.

1.1 Begripsbepaling

cultuur

Alle waarden, normen, aangeleerde gewoonten en andere uitingsvormen, zoals die in een bepaalde tijd en bij de leden van een bepaalde groep of samenleving voorkomen en die door de leden van een groep of samenleving als vanzelfsprekend worden ervaren.

[taal, ideeën, gedragspatronen, uitingsvormen, bestuur, kunst, religie, wetenschap]

cultuurcentrisme

de eigen cultuur als de beste zien

cultuurrelativisme

de opvatting dat culturen niet eenvoudigweg met elkaar vergeleken kunnen worden.

Waarden en normen zouden niet universeel zijn, maar slechts begrepen kunnen worden uit de cultuur waarin ze zijn ontstaan.

universele waarden

de opvatting dat er waarden zijn die overal (moeten) gelden en zonodig opgelegd moeten worden met toezicht op naleving, bijv.:

- * gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen
- * alle kinderen hebben recht op onderwijs
- * democratie als de ideale / beste bestuursvorm

→ Etniciteit

etniciteit

een vorm van 'identiteit' → behorend tot een bepaalde bevolkingsgroep

etnische minderheden

groepen mensen die behoren tot volken die in een ander land wonen dan waar ze oorspronkelijk woonden [en naar verhouding vaker een lage maatschappelijke en culturele positie innemen]

→ Immigrant, buitenlander of allochtoon

Begrip 'allochtoon'

[(van)uit een ander gebied of land afkomstig]

'neutraal'

- iemand die zelf of waarvan één van de ouders niet in Nederland geboren is

'negatief'

- door koppeling van het begrip aan "achterstand en problemen"

Niet westerse allochtonen

afkomstig uit Afrika, Latijns-Amerika, Azië, Turkije, Oceanië

→ Cijfers

Etnische bevolkingssamenstelling Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] 2012

Autochtoon	13.198.081
Allochtoon	3.287.706
westerse allochtonen	1.478.396
niet-westerse allochtonen	1.809.310

→ = 13,7 %

Indonesië	384.497
Turkije	378.330
Marokko	341.528
Suriname	338.678
Antillen + Aruba	134.774
Irak	49.202
Afghanistan	37.709
Iran	30.613
Somalië	21.798

1.2 Kenmerken van een multiculturele samenleving

In Europa vallen veel landsgrenzen samen met de verspreiding van etnische groepen: volk en land worden beschouwd als een eenheid. Het gevoel van saamhorigheid onder de bevolking van een land is daardoor sterk ontwikkeld (sinds de 19^e eeuw).

→ **Historische en culturele verschillen**

Door immigratie is Nederland na de Tweede Wereldoorlog een multiculturele samenleving geworden: er zijn veel verschillen tussen de afzonderlijke bevolkingsgroepen. Daardoor is het gevoel van eenheid en saamhorigheid verminderd.

Tussen autochtonen en allochtonen zijn”:

***historische verschillen**

er is geen “gemeenschappelijk beleefd verleden”

***culturele verschillen**

er is grote verscheidenheid in opvattingen over opvoeding, geloofsbeleving, man-vrouwverhoudingen
ook: tegenstelling van “wij” ↔ “zij”

→ **Andere ontwikkelingen**

De immigratie naar Nederland houdt verband met:

***politieke ontwikkelingen**

dekolonisatie = zelfstandig worden van koloniën
[mensen uit Indonesië, later uit Suriname]

***economische groei**

buitenlandse werknemers
[eerst uit Europese landen, later Turkije, Marokko]

Recente ontwikkelingen die invloed hebben op de komst van mensen uit andere culturen zijn:

***globalisering / mondialisering**

Heeft te maken met het openstellen van grenzen tussen landen, waardoor personen, goederen en diensten.

De globalisering vindt versneld plaats door betere communicatie- en transport-mogelijkheden, waardoor **wereldwijde migratiestromen** ontstaan, meestal vanuit **politieke en/of economische achtergronden**.

***Europeanisering**

Er is in Europa een toenemende samenwerking op economisch en politiek gebied. Binnen Europa zijn ‘open grenzen’ en dat leidt tot de komst van mensen uit andere Europese landen naar Nederland.

***Individualisering**

Sinds de jaren '60 van de 20^e eeuw is in Nederland sprake van twee ontwikkelingen:

↓

- < **verzuijing** minder nadruk op “deel uit maken van de eigen, gesloten groep”, die weinig contact heeft met andere groepen in de samenleving
[vroeger: liberaal, socialistisch, katholiek, protestants-christelijk]
- > **individualisering** mensen beschouwen zich allereerst als onafhankelijk individu, dat geheel zelfstandig eigen keuzes maakt.

→ **Sociale cohesie** [= “maatschappelijke kleefkracht”]

Nederland is door die ontwikkelingen sinds de tweede helft van de 20^e eeuw veranderd:

<p>Vroeger vooral <u>gesloten, homogene (gelijksoortige) samenleving met nadruk op verzuijing</u> <u>*vernieuwing tegengaan</u></p>	→	<p>Nu vooral <u>open, heterogene (multiculturele) samenleving met nadruk op individualisme en mondiale oriëntatie</u> <u>*vernieuwing bevorderen</u></p>
---	---	--

sociale cohesie = de ‘kleefkracht’ binnen een samenleving

het bijhouden van individuen en groepen, die onderling sterk verschillen

Op twee manieren kan die sociale binding bevorderd worden:

- *Het benadrukken van gemeenschappelijke waarden en normen (= communitarisme)
- *Het benadrukken van de rechtsstaat als verbindend element

Op de volgende pagina worden elk van die twee manieren uitgewerkt

→ **Gemeenschappelijke waarden** (= communitarisme)

Nadruk leggen op het bevorderen van hechte banden tussen mensen, zodat er naast een besef van rechten ook een bewustwording van “verantwoordelijkheid nemen” en “betrokkenheid” en “actief meedoen” ontstaat.

→ **Steunberen**

Een samenleving heeft ‘steunberen’ nodig om te kunnen omgaan met de vele, tegengestelde groepsbelangen en religieuze verschillen, zonder dat er sociale wanorde ontstaat die leidt tot uiteenvallen van de samenleving.

De steunberen zijn ‘krachten’ die dat uiteenvallen door te weinig sociale cohesie moeten tegengaan.

- Het belangrijkste uitgangspunt in Nederland is het bestaan en beschermen van de democratische rechtsstaat met grondwettelijke rechten
zoals vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst, gelijkheid van man en vrouw, geen discriminatie m.b.t. sekse, seksuele geaardheid, ras

Belangrijke steunpilaren (= “steunberen”) daarbij zijn het accepteren van:

- **onafhankelijke rechtspraak** als middel om conflicten op te lossen
- **bereidheid tot tolerantie** (= verdraagzaamheid)
- **onafhankelijke wetenschapsbeoefening**
- **geen gebruik van geweld** (→ geweldsmonopolie bij de overheid!)

[socioloog **Kees Schuyt** boek: **‘Steunberen van de samenleving’ 2008**]

1.3 Samenlevingsmodellen

Dominante cultuur = het geheel van waarden en normen, dat door het merendeel van de bevolking wordt aanvaard

Opvatting van de Nederlandse regering over integratie:

Gedeeltelijke aanpassing van bevolkingsgroepen aan de dominante cultuur met behoud van eigen cultuurkenmerken

- **het assimilatiemodel** overnemen van de dominante cultuur en het verdwijnen van de eigen, oorspronkelijke cultuur.
- **het model van de 'meltingpot'** het versmelten van de afzonderlijke bevolkingsgroepen [er is nauwelijks sprake van een dominante cultuur waaraan nieuwkomers zich moeten aanpassen.]
- **het model van de 'salad bowl'** wederzijdse aanpassing van autochtone en allochtone groepen, die elk hun eigen culturele kenmerken (kunnen) behouden.
- **het segregatiemodel** bevolkingsgroepen leven zowel ruimtelijk als sociaal gescheiden en (vaak) met bevoorrechte positietoewijzing aan leden van de dominante cultuur.
- **Nederland en de vier modellen** Elementen uit al de vier modellen komen voor in Nederland

1.4 Gevolgen van multiculturalisering

De multiculturalisering van Nederland strekt zich uit over een langere tijd en verloopt moeizaam: er zijn problemen, die vanuit de **vier invalshoeken van maatschappijwetenschappen** benaderd kunnen worden:

- * **politiek-bestuurlijk** bestuur en regelgeving
*voorkomen van spanningen / ongelijke kansen
- * **sociaaleconomisch** werkgelegenheid/welvaart
*kansen op arbeidsmarkt, huisvesting
- * **sociaal-cultureel** waarden/normen en het omgaan van bevolkingsgroepen met elkaar
*onderwijs [witte en zwarte scholen], volksgezondheid
- * **historisch-geografisch / veranderend-vergelijkend** verleden en elders
*migratiestromen ['push & pull' factoren]

Hoofdstuk 2 Nederland als immigratieland

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de motieven van immigrantengroepen om naar Nederland te komen.

2.1 Motieven voor immigratie

Migreren [verhuizen naar een ander land] is een ingrijpend gebeuren.

Het heeft te maken met:

- **Pull factoren** [pull = “trekken”]

wat is er aantrekkelijk om naar een ander land te gaan?

→ economische welvaart

→ politieke vrijheid

→ soepel toelatingsbeleid

- **Push factoren** [push = “duwen”]

wat geeft aanleiding om het eigen woongebied te verlaten?

→ politieke en sociale motieven

geen vrijheid van meningsuiting: politiek / religie

→ economische en ecologische motieven

werkloosheid

klimaatsverandering leidt tot honger en armoede

→ sociale en persoonlijke motieven

gezinshereniging

als mensen een gezin hebben achtergelaten in het land van herkomst.

voor gezinsvereniging komen de volgende gezinsleden in

aanmerking voor een verblijfsvergunning:

- echtgenoot of partner

- minderjarige kinderen en pleegkinderen

- meerderjarige kinderen die afhankelijk zijn

gezinstichting

als iemand in Nederland wil gaan samenwonen / trouwen met iemand die

in het buitenland [niet EU!] verblijft.

voor gezinsvorming gelden strikte voorwaarden:

- aanvragen machtiging tot voorlopig verblijf

[is een visum voor langer dan 3 maanden]

- aanvragen verblijfsvergunning

- basistoets Nederlands behaald in land van herkomst

- inkomensvereiste voor de Nederlandse partner

[120 % van het minimumloon en dat voor minstens één jaar]

2.2 Migratie naar Nederland

Nederland was en is voor veel migranten een aantrekkelijk land. Verklaringen daarvoor zijn:

- economische welvaart

werkgelegenheid trekt arbeidsmigranten aan

- politieke “klimaat”

er is gewetensvrijheid

de grote mate van verdraagzaamheid / tolerantie ten opzichte van andersdenkende minderheden

[maar dat is vooral sinds 2001 sterk verminderd]

Overzicht van migratie naar Nederland door de eeuwen

16 ^e en 17 ^e eeuw	- <u>instroom van geloofsvervolgden</u> uit Zuidelijke Ned. en Fr uit Sp, Port, Oost-Europa	protestanten joden
17 ^e tot 20 ^e eeuw	- <u>instroom economische gelukszoekers</u> uit Duitsland en België	seizoensarbeiders handelaren
20 ^e eeuw	- <u>instroom “verlichte” intellectuelen</u> uit Frankrijk en Engeland	
	- <u>instroom van mensen uit ex-koloniën</u> uit Nederlands Indië [na WO II] uit Suriname [jaren '70]	Molukkers
	- <u>instroom uit Antillen</u> [ABC-eilanden]	
	- <u>instroom uit Turkije en Marokko</u> in jaren '60 en begin jaren '70 later op basis van gezinshereniging en -vorming	“gastarbeiders” “eerste generatie”
	- <u>instroom van vluchtelingen</u> na 1933 uit Duitsland in 1956 uit Hongarije eind jaren '70 uit Vietnam jaren '90 uit voorm. Joegoslavië na 2000 vooral uit Afghanistan, Irak, Somalië, Iran	joden “bootvluchtelingen”
	- <u>instroom uit landen van Europese Unie</u> binnen de EU geldt “vrij verkeer van personen”	
	- <u>illegalen</u> kunnen geen beroep doen op Nederlandse voorzieningen en rechten die gelden voor mensen die legaal in Nederland verblijven	

De begrippen “asielzoekers” en “vluchtelingen” worden vaak door elkaar gebruikt. Toch is er een wezenlijk onderscheid op basis van de omschrijving die de Verenigde Naties hanteert:

asielzoeker is iemand die claimt een vluchteling te zijn, maar het onderzoek daarna is nog niet afgerond.
[In Ned. → door de **IND = Immigratie en Naturalisatie Dienst**]

vluchteling iemand die zijn land is ontvlucht en waarvan na onderzoek is vastgesteld dat er
- in dat eigen land geen veiligheid en bescherming wordt geboden door de overheid en
- sprake is van reëel gevaar van vervolging in het land van herkomst.
[op grond van ras, religie, vanwege politieke overtuiging of omdat die persoon behoort tot een bepaalde sociale groep].
Aan een [erkende] vluchteling wordt asiel [= bescherming] verleend.
Een vluchteling mag dan blijven in het land dat asiel verleent.

2011 Asielaanvragen in Nederland 8.380 ingewilligd
10.240 niet ingewilligd
4.490 nog in procedure

2.3 Migrantengroepen en hun cultuur

In deze paragraaf wordt per groep immigranten een korte omschrijving gegeven.

Het gaat om de volgende groepen immigranten:

- Indische Nederlanders
- Molukkers in verleden gijzelingen en treinkapingen
- Turken vooral uit platteland van Anatolië en oost-Turkije
intern politieke en etnische tegenstellingen
sterk nationalistische Turken ↔ Koerden
- Marokkanen vooral uit het Marokkaanse Rifgebergte afkomstig: Berbers
- Surinamers
 - Creolen veelal ontbreekt de vader in het gezin
 - Hindoestanen
- Antillianen

Doorlezen van deze paragraaf volstaat.

Het belang van de islam

Het is belangrijk om te weten dat er binnen de islam allerlei verschillende stromingen zijn: van streng [onverdraagzaam] fundamentalistisch tot vrijzinnig.

Lang niet alle islamitische stromingen vinden het dragen van een hoofddoek door vrouwen belangrijk.

In het boek wordt m.b.t. Turken en Marokkanen nadruk gelegd op het belang dat gehecht wordt aan de

- islam en de daarop gebaseerde gedragsregels
 - halal** [Arabisch voor “rein” en “toegestaan”] bijv. voedsel
 - haram** [Arabisch voor “onrein” en “verboden”] bijv. alcohol drinken
- “wij-cultuur” binnen de eigen groep
 - met nadruk op het naleven van ongeschreven regels
 - die betrekking hebben op het beschermen van “eer” en het geven van “respect”

Hoofdstuk 3 Migranten en hun maatschappelijke positie

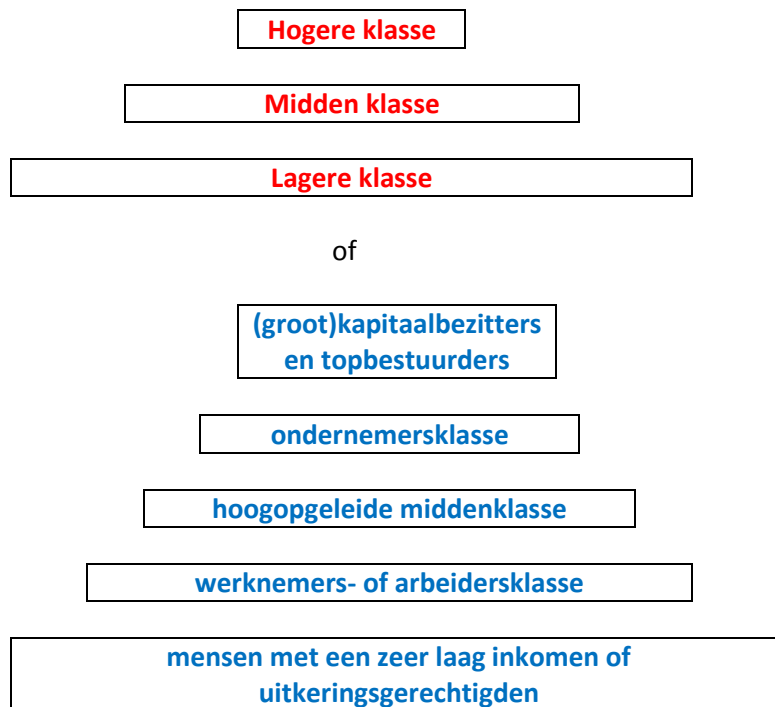
In dit hoofdstuk gaat het om de maatschappelijke positie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Veelal is sprake van een “achterstandspositie”.

3.1 De sociale stratificatie van Nederland

maatschappelijke positie de plek die iemand [individu, gezin, etnische groep] inneemt op de welvaarts ladder
Medebepalend daarbij zijn bijv. inkomen en opleidingsniveau en daarmee samenhangende kenmerken zoals de buurt waarin iemand woont en de kwaliteit van de woning

sociale stratificatie het indelen van groepen mensen in maatschappelijke lagen, waartussen een ongelijkheidsverhouding bestaat.
Hoe hoger, hoe > welvaart, macht en speciale voorrechten

Voorbeelden:

Bij het indelen van een persoon of een familie in een laag / klasse spelen allerlei factoren een rol, zoals: inkomen, bezit, opleiding, talent, verantwoordelijkheden, levensstijl, afkomst, ras, sekse, geloof.

Gevolgen van een lage maatschappelijke positie

- * lage opleiding = lage leeftijdsverwachting
- * lage maatschappelijke positie = lage culturele participatie
- * weinig cultureel kapitaal = kinderen hebben minder kans op sociale stijging

cultureel kapitaal = “intellectueel niveau” van de ouders, actieve ondersteuning en stimulering door ouders van hun kinderen bij onderwijs, studie en persoonlijke interesses.

Sociale mobiliteit

Sociale mobiliteit is het stijgen [en dalen] op “de maatschappelijke ladder” [bijv. als het gaat om inkomen en status]

intragenerationele mobiliteit
[intra = binnen (één generatie)]

iemand stijgt zelf op de maatschappelijke ladder door het maken van carrière

intergenerationele mobiliteit
[inter = tussen]

als kinderen een hogere maatschappelijke positie verwerven dan hun ouders

Theorieën over mobiliteit

Hierbij gaat het om aannemelijke verklaringen voor het wel of niet [kunnen] stijgen op de maatschappelijke ladder.

meritocratietheorie

de opvatting dat mensen hun sociaaleconomische positie vooral kunnen verwerven door zelf “doen”, bijv. door het inzetten van hun talenten, capaciteiten en werklust.

[merites = verdienste]
[cratie = “macht hebben”]

reproductietheorie

de opvatting dat de sociaaleconomische positie van de ouders een belangrijke rol speelt bij wat hun kinderen aan status kunnen bereiken.

3.2 De maatschappelijke positie van minderheden

Onderwijs, arbeid, inkomen en huisvesting zijn van grote invloed op de maatschappelijke positie van individuen en groepen in de samenleving.

Veel migranten maken deel uit van de lage maatschappelijke klasse.

Verklaringen hiervoor zijn o.a.:

onderwijs

taalachterstand
weinig cultureel kapitaal
vooroordelen docenten

werk en inkomen

minder goede beheersing van de Nederlandse taal
lagere opleiding
gemiddeld lager inkomen
kleiner sociaal netwerk waarin men banen kan vinden

huisvesting

door een zwakke sociaaleconomische positie financieel “gedwongen” om in wijken met goedkope sociale huurwoningen te wonen [risico van “achterstandswijken” met slechte woningen, hoge werkloosheid, veel overlast en criminaliteit, weinig tot geen gevoel van verbondenheid en betrokkenheid bij Nederlandse samenleving]

Wat doet de overheid?

Er zijn veel overheidsmaatregelen genomen zonder veel onderlinge samenhang: vaak te vrijblijvend en zonder verplichtingen.

Het gevoerde beleid heeft zich o.a. gericht op:

onderwijs-achterstandenbeleid

vroegschoolse educatie
extra geld voor leerlingen met taalachterstand
werkloze jongeren verplicht naar school

werkgelegenheidsbeleid

positieve actie met “voorrangsbeleid” bij sollicitaties
bijscholingscursussen en sollicitatietrainingen
stimuleren van ondernemerschap onder allochtone jongeren

huisvestingsbeleid

spreidingsbeleid {niet alle allochtonen bij elkaar}
subsidies voor het stimuleren van de sociale cohesie
opknappen van achterstandswijken
[die moeten “krachtwijken” / “prachtwijken” worden]

Hoofdstuk 4 Cultuur en identiteit

In dit hoofdstuk gaat het over de betekenis van cultuur en over de verschillende opvattingen als het gaat om “de kenmerkende eigenheid” van de Nederlandse cultuur.

Bestaat “de Nederlandse identiteit” eigenlijk wel?

4.1 Wat is cultuur?

“nature-nurture debat” is de discussie over de vraag of menselijke gedrag

* meer door “nature” wordt bepaald

= biologische eigenschappen + genetische factoren / aanleg

* of meer door “nurture” wordt bepaald

= aangeleerd door opvoeding / cultuur

cultuur

Alle waarden, normen, aangeleerde gewoonten en andere uitingsvormen, zoals die in een bepaalde tijd en bij de leden van een bepaalde groep of samenleving voorkomen en die door de leden van een groep of samenleving als vanzelfsprekend worden ervaren.

[taal, ideeën, gedragspatronen, uitingsvormen, bestuur, kunst, religie, wetenschap]

Iedere cultuur heeft eigen waarden en normen.

waarden

zijn opvattingen over wat wenselijk is: idealen die in een samenleving of binnen een groep worden beschouwd als “waard na te streven en te behouden”

normen

zijn gedragsregels, die aangeven hoe men in concrete situaties behoort te handelen

Onderscheid in:

* dominante cultuur

de cultuurkenmerken en gedragingen die geaccepteerd worden door de groep die binnen een samenleving overheersend is

* subcultuur

groep[en] binnen de dominante cultuur, die zich op een aantal punten onderscheidt / onderscheiden met typische, eigen kenmerken

[bijv. jongeren een bepaalde “eigen” stijl op gebied van muziek, kleding, uitgaan en manier van leven.

* tegencultuur

groep[en] die zich tegen de gevestigde orde en tegen de dominante cultuur keert / keren en doelbewust het conflict met die dominante cultuur aangaan [krakers, anti-globalisten]

Dimensies van cultuur [dimensies kun je opvatten als “kenmerken”]

materiele dimensie

met de zintuigen is waarneembaar welke “verschijningsvormen” belangrijk en mooi worden gevonden in een cultuur

ideële dimensie

gaat om waarden en idealen van een cultuur [bijv. opvattingen / gedachten over wat goed of slecht gevonden wordt]

normatieve dimensie

de regels die aangeven wat men wel / niet hoort te doen

socialisatie het proces waarbij een individu zich waarden, normen en vaardigheden eigen maakt die wenselijk en/of noodzakelijk worden geacht om deel te kunnen nemen aan de samenleving.

enculturatie = het socialiseren van kinderen door cultuurkenmerken aan te leren

acculturatie = het socialiseren van volwassenen [migranten], die van oorsprong een andere culturele achtergrond hebben

Socialiserende instanties

In een samenleving zijn er “gedrag sturende” organisatievormen / instellingen:

- *gezin
- *school /onderwijs
- *sportvereniging
- *geloofsgroepering: kerk / synagoge ‘moskee
- *werk
- *media
- *overheid

internalisatie het zich volledig eigen gemaakt hebben van een cultuur en dat door gedrag tonen

Funcities van cultuur

Cultuur reguleert het gedrag en biedt vaardigheid om in een groep te functioneren.

Cultuur

- a. geeft betekenis aan gedrag
- b. bepaalt welk gedrag aanvaardbaar en onaanvaardbaar is
- c. biedt de mogelijkheid tot identificatie
[jezelf beschouwen als deelgenoot van de cultuur, vanuit het gevoel er “bij” te horen]

4.2 Identiteit en identificatie

identificatie je als individu bij “iets” betrokken voelen, er deel van uit maken en een band met anderen uit “de groep” hebben

- *functionele identificatie verbondenheid ervaren met anderen omdat er sprake is van gemeenschappelijke doelen en belangen
- *normatieve identificatie verbondenheid ervaren met anderen vanwege dezelfde waarden en normen
- *emotionele identificatie verbondenheid ervaren op basis van gemeenschappelijke gevoelens

“De Nederlandse identiteit” [is die er wel?]

Wat maakt dat mensen in Nederland een gevoel kunnen hebben van “verbondenheid”?

- Bijv. waarden als:
- gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen,
 - democratische rechtsstaat
 - individuele vrijheden en rechten

4.3 Cultuurverschillen en spanningen

Visies op cultuurverschillen: cultuurrelativisme en cultuuruniversalisme

cultuurrelativisme

De opvatting / het idee dat culturen niet met elkaar vergeleken kunnen worden en daarom zijn alle culturen gelijkwaardig zijn. Culturele waarden en normen kunnen en mogen alleen worden beoordeeld vanuit en door die cultuur zelf.

[bijv. in een cultuur is het “normaal” dat er ongelijkheid is tussen man en vrouw, meisjes geen onderwijs op school volgen, vrouwenbesnijdenis plaatsvindt]

cultuuruniversalisme

De opvatting / het idee dat er bepaalde algemene waarden zijn die voor iedereen over de hele wereld gelden.

[als die waarden in bepaalde culturen niet gelden, dan kan dan dan niet geaccepteerd worden, moet er tegen die tradities en gewoonten worden opgetreden en moeten die algemene, universele waarden “overgedragen” of “opgelegd” worden op die culturen]

Verenigde Naties: universele verklaring van de rechten van de mens

Enkele artikelen daaruit zijn:

- Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren.
- Een ieder heeft recht op onderwijs; het onderwijs zal kosteloos zijn, althans wat het lager en basisonderwijs betreft. Het lager onderwijs zal verplicht zijn.

Verschillen in etnisch-culturele achtergronden

In een multiculturele samenleving kunnen spanningen ontstaan door verschillende etnisch-culturele achtergronden. Die spanningen kunnen betrekking hebben op:

• Inrichting van het onderwijs	positie van de vrouw / meisjes
• Gezagsverhoudingen binnen het gezin	ondergeschikte rol vrouw en dochters
• De plaats van de religie in de samenleving	wel / geen verdraagzaamheid ten opzichte van andersdenkenden
• De vrijheid van meningsuiting	mag er wel / niet beledigd worden
• De verhoudingen op de werkvloer	
• Het aangaan van relaties	wel of geen vrije partnerkeuze
	opvattingen over het homohuwelijk
	eerwraak

Hoofdstuk 5 Beeldvorming en discriminatie

In dit hoofdstuk gaat het over de sociaaleconomische en sociaal-culturele positie van minderheden. Vooroordelen en stereotypen spelen een rol bij de achterstelling van minderheden.

5.1 Vooroordelen, stereotypen en discriminatie

Vaak is de berichtgeving in de media over etnische minderheden of allochtonen negatief. Het gaat dan vaak om “ze”, om ze af te scheiden van “ons”, de autochtone Nederlanders)

Die negatieve beeldvorming komt door bepaalde [gedrags]kenmerk en van een klein deel van die groep worden beschouwd als kenmerkend voor die hele groep. Dan is sprake van generalisatie [iets bijzonders zien als kenmerkend algemeen voor de hele groep]

<u>vooordeel</u>	een opvatting / mening / oordeel over iets of iemand, zonder dat men daarvoor voldoende / de juiste kennis heeft [een vooroordeel is dus niet gebaseerd op objectieve feiten]
<u>stereotiep beeld</u>	over een bepaalde groep een “vaststaande” gedachte hebben, terwijl die opvatting sterk versimpeld en vertekend is
<u>discriminatie</u>	het maken van ongeoorloofd onderscheid tussen [groepen] mensen en hen ongelijk behandelen

Artikel 1 van de Nederlandse Grondwet:

“Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.”

5.2 Oorzaken en gevolgen

In het boek worden drie verklaringen gegeven voor het ontstaan van vooroordelen:

- De behoefte aan **sociale categorisatie**
mensen hebben de behoefte om individuele personen vooral te zien als lid van een groep
- De behoefte aan **sociale identiteit**
mensen willen als individu bij een groep horen en zo de identiteit van die bepaalde groep te krijgen om zich zo te onderscheiden van “de anderen. “
[Zo ontstaan ‘ingroup’ en ‘outgroup’]
- Angst voor het onbekende, angst voor het vreemde = **xenofobie**
[xenos = vreemde(ling) fobie = “ziekelijke” angst]

Belangrijke factoren bij het beïnvloeden van het gedrag zijn:

- opvoeding [= socialisatie]
- media, die voor beeldvorming zorgt

Hierdoor kunnen vooroordelen en stereotypen ontstaan

Verklaringen voor groei en beperking van discriminatie:

- **sociaal-culturele factoren** is er in de eigen omgeving wel of geen sprake van het afkeuren van discriminatie? [zoiets werkt door naar individuele mensen]
- **sociaaleconomische factoren** bij economische tegenspoed wordt vaak gezocht naar “schuldigen” en dan wordt de aandacht vooral gericht op “buitenlanders”
- **politiek-juridische factoren** de Nederlandse overheid treedt streng op tegen discriminatie via wetgeving en neemt klachten serieus →Meldpunt Discriminatie

Gevolgen van discriminatie

- individuen en groepen worden gekwetst en voelen zich steeds minder verbonden met de Nederlandse samenleving en kunnen zich daartegen gaan afzetten
- achterstelling leidt tot “tweedeling” in de samenleving [bovenklasse en onderklasse]
- vermindering van de sociale cohesie
- minder kansen op de woningmarkt voor etnische minderheden
- minder kansen op de arbeidsmarkt voor etnische minderheden
- versterking van de negatieve beeldvorming [en dus versterking van de stereotypen]

5.3 Positietoewijzing en positieverwerving

Het uiteindelijke resultaat [de mate van “succes”] van het integratieproces wordt bepaald door de kenmerken van de ontvangende samenleving en de kenmerken van de immigranten zelf. Daarvoor worden de termen **positietoewijzing** en **positieverwerving** gebruikt.

positietoewijzing

de manier waarop de ontvangende samenleving aan migranten een plaats toewijst.

Bijv. in hoeverre wordt er wel / geen rekening met de nieuwkomers en hun achtergronden gehouden?
Is de houding eerder positief dan negatief of andersom?

- **wat doet de overheid?**
 - welke wetgeving is m.b.t. toelating / vestiging?
 - wat doet de overheid aan integratiebevordering?
- **wat doen maatschappelijke organisaties?**
[bedrijven, woningbouwverenigingen, scholen]
- **wat is de houding van individuele burgers?**
staan mensen wel of niet open om samen met nieuwkomers activiteiten te ondernemen?

positieverwerving

Het wel of niet kunnen verkrijgen van een goede maatschappelijke positie door de eigen mogelijkheden en inspanningen van de migranten zelf.

Welke vaardigheden, talenten en scholing hebben de nieuwkomers?

Bijv. analfabetisme = nadeel
 technische kennis = voordeel

Zijn er eigen organisaties die opkomen voor de belangen van de nieuwkomers?

Hoofdstuk 6 **Overheidsbeleid**

In dit hoofdstuk gaat het over het Nederlandse immigratiebeleid.

Drie onderwerpen worden behandeld:

- 6.1 Wat verwacht de overheid van migranten in de Nederlandse samenleving?
- 6.2 Wat is het toelatingsbeleid?
- 6.3 Partij-politieke standpunten over immigratie en integratie.

In 2004 stelt een parlementaire onderzoekscommissie* dat “de integratie deels een succes was, maar dat het overheidsbeleid hier niet aan heeft bijgedragen. (...) Men heeft lange tijd de noodzaak tot inburgering en het leren van de Nederlandse taal ontkend.”

*commissie onder voorzitterschap van Stef Blok [nu minister van Wonen en Rijksdienst]

In november 2012 is een nieuw regeerakkoord gesloten tussen VVD en PvdA.

In dat regeerakkoord staat [hoofdstuk 9]:

“(...) Ons immigratiebeleid is restrictief, rechtvaardig en gericht op integratie.

Bij het immigratiebeleid zal rekening gehouden worden met de draagkracht van de samenleving.

Voor betrokkenen en voor de samenleving is het van belang dat migranten op eigen benen kunnen staan, door werk in hun levensonderhoud voorzien, snel integreren en meehelpen de samenleving op te bouwen. (...)

6.1 Integratiebeleid

Pas eind jaren '70 ontstaat er een samenhangend overheidsbeleid.

Daarvoor ging het om losse maatregelen: soms gericht op remigratie (→ Molukkers), soms op assimilatie (→ Indische Nederlanders).

Jaren '50 Losse maatregelen voor specifieke groepen: assimilatie en remigratie

Eind 1949 erkent Nederland de onafhankelijkheid van Indonesië. Daarvoor vormde dat gebied eeuwenlang een Nederlandse kolonie: Nederlands-Indië.

Veel Indische-Nederlanders kwamen toen na 1949 naar Nederland: ze werden beschouwd als repatrianten (mensen die terugkeren). Het overheidsbeleid voor deze groep is gericht op assimilatie.

De “inlandse” soldaten die in het Nederlandse leger hadden gevochten (en hun familie), de zogenoemde “Molukkers” werden in kampen ondergebracht en hun huisvesting werd als tijdelijk beschouwd: het doel was gericht op remigratie, d.w.z. terugkeer naar Indonesië (naar een eigen, vrije Molukse staat).

Jaren '60 + '70 Maatschappelijke hulp

Werkgevers moeten zorgen voor opvang en onderdak van “gastarbeiders” , die eerst vooral uit Spanje en Italië komen en later vooral uit Turkije en Marokko.

De overheid beschouwt arbeidsmigratie als een tijdelijk verblijf in Nederland en subsidieert maatschappelijke organisaties (o.a. kerken en welzijnsinstellingen) die activiteiten organiseren voor “gastarbeiders” en die gericht zijn op het behoud van hun eigen cultuur en identiteit.

↓

Jaren '80 **Integratie met behoud van identiteit**

De Nederlandse overheid komt met een officieel minderhedenbeleid, dat is gericht op het verbeteren van de maatschappelijke positie van de minderheden en het bevorderen van hun volwaardige deelname aan de Nederlandse samenleving.

Beleidsmaatregelen zijn:

- **Invoering OETC**
Op basisscholen krijgen kinderen met Turkse en Marokkaanse achtergrond enkele uren per week onderwijs in de eigen taal en cultuur.
- **Voorkeursbeleid** (= positieve actie) bij de invulling van (overheids)vacatures.
Bedrijfsleven doet niet mee!
- **Bevordering van de juridische gelijkstelling**
 - Stemrecht bij verkiezingen voor gemeenteraad
 - Oprichting Landelijk Bureau tegen Discriminatie
 - [grondwet van 1983: artikel 1 gericht op anti-discriminatie!]

Jaren '90 **Nadruk op sociaaleconomische integratie**

Vaststelling: beleid van integratie van minderheidsgroepen met behoud van hun eigen identiteit (= jaren '80) is mislukt
[m.b.t. werkloosheid en criminaliteit oververtegenwoordiging van minderheden]

↓

Nieuw beleid actief integratiebeleid gericht op verbetering van de sociaaleconomische positie van minderheden

- Gesubsidieerde arbeid < werkloosheid onder allochtonen
- Extra geld voor onderwijs meer allochtone kinderen goede opleiding
Daardoor grotere participatie en verbetering van sociaaleconomische positie
- 1998 aanstellen van Minister voor Grotesteden- en Integratiebeleid

! → "cultuur" van minderheden wordt als privézaak beschouwd

Vanaf 2000 **Meer aandacht voor culturele integratie**

2000 **prof. Paul Scheffer schrijft een "opzienbarend" artikel met de titel: "Het multiculturele drama"**

Zijn onderzoeksresultaten:

- In plaats van integratie is er een toenemende segregatie zichtbaar
- Tweedeling in de samenleving ["rijk" en "arm"] op basis van etniciteit
- Vooral in de grote steden is sprake van grote problemen
- Er is een te grote instroom van niet-westerse migranten zonder opleiding
- Al aanwezige allochtonen blijven "te veel hangen" in hun eigen kring
- Overheid heeft veel te weinig gedaan om echte integratie te bevorderen
- "Het probleem" van de toenemende kloof lost zich echt niet "vanzelf" op!

Er is vervolgens na de publicatie van dat artikel meer politieke aandacht voor de problematiek immigratie en integratie in Nederland.

'Focussing events'

- [2000 29 januari: artikel van Paul Scheffer: "Het multiculturele drama"] = begin van het brede, publieke debat over immigratie en integratie]
- [2001 11 september: terroristische aanslagen op "Twin Towers" New York]
- [2002 Nederlandse politicus Pim Fortuyn benadrukt het gevaar van 'islamisering' in het politieke debat, waarna er een roep ontstond om de grenzen voor moslims te sluiten]
- [2004 **19 januari: publicatie Parlementair onderzoek integratiebeleid**]
11 maart: terroristische aanslagen op treinen in Madrid]
- [2004 2 november: Filmmaker en schrijver Theo van Gogh wordt in Amsterdam vermoord door de Nederlandse moslimextremist Mohammed Bouyeri]
- [2005 3 juli: terroristische aanslagen op metro en bus in Londen]

2007 Wet inburgering

Door de verplichting tot het volgen van de inburgeringscursus zou het belang van “gemeenschappelijke waarden en normen” moeten worden benadrukt

Recent beleid

Het huidige integratiebeleid is gericht op het bevorderen van de leefbaarheid in achterstandswijken in de grote steden.

Deze “achter[gebleven] buurten met een oververtegenwoordiging van allochtone bewoners, schooluitval, werkloosheid, criminaliteit enz. moeten door allerlei overheidsmaatregelen “prachtwijken” en “krachtwijken” worden.

Dit zou moeten gebeuren door een combinatie van:

- **Bevorderen van sociale cohesie**
- **Bevorderen van politieke betrokkenheid en deelname**
- **Benadrukken van gemeenschappelijke waarden en normen**
- **Bevorderen van werkgelegenheid**
- **Bevorderen van scholing**

Zigzagbeleid [samenvattend]

Het Nederlandse overheidsbeleid op het terrein van integratie is een zigzagbeleid geweest. Dat overheidsbeleid kenmerkte zich:

- tot ver in jaren '70 geen overheidsmaatregelen nodig op gebied van culturele integratie
- in de jaren '80 eerst behoud van cultuur en identiteit benadrukken om vervolgens de sociaaleconomische integratie te bevorderen
- in de jaren '90 eerst de sociaaleconomische integratie bevorderen en het is aan de minderheden zelf om hun sociaal-culturele positie te verbeteren.
- na 2002 **Tweesporenbeleid:**
 - * sociaaleconomisch → werk + onderwijs
 - * sociaal-cultureel → sociale cohesie
[“verplichte” inburgering]

6.2 Toelatingsbeleid

Nederland heeft een restrictief toelatingsbeleid, d.w.z. er zijn beperkingen gesteld.

Toelating alleen: in nationaal belang en alleen met een werkvergunning, aangevraagd door werkgever en beoordeeld door de overheid

Maar wel toelating * van asielzoekers
of
* vanwege gezinshereniging of gezinsvorming

Door de kosten voor de asielopvang en de kosten van sociale zekerheid neemt het draagvlak voor een ruimhartig beleid vooral sinds de jaren '90 af.

Enerzijds gevoel van mededogen voor mensen in lastige situatie
Anderzijds tegengaan van grote aantallen asielzoekers en illegale arbeidsmigranten

Dit heeft geleid tot nieuwe wetgeving in 2000 → Vreemdelingenwet.

↓

Vreemdelingenwet 2000 [en verblijfsvergunningen]

De Vreemdelingenwet maakt onderscheid tussen:

- **Vreemdelingen**
reden voor komst naar Nederland: baan, werk of gezinshereniging/-vorming
eisen:
 - eigen middelen van bestaan
 - geldige identiteitspapieren
 - geen crimineel verleden
- **Asielzoekers**
toegang op basis van
 - VN Vluchtelingenverdrag van Geneve
 - EU Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens
 - klemmende redenen van humanitaire aard

Na 2000

Groot politiek probleem: Wat te doen met het grote aantal asielzoekers, dat al voor de invoering van de nieuwe vreemdelingenwet (2000) in Nederland was en vervolgens op juridische gronden was uitgeprocedeerd en niet zou mogen blijven, omdat hun asiel-aanvraag uiteindelijk definitief was afgewezen?

Mogelijkheden:

- regelgeving streng hanteren: uitgeprocedeerd = land verlaten of
- “geest van barmhartigheid”

2007 Politiek “antwoord”: generaal pardon

Regering en parlement besluiten dat uitgeprocedeerde asielzoekers toch in Nederland mogen blijven als hun eerste aanvraag tot asiel was ingediend voor 1 april 2001. Daardoor krijgen ca. 28.000 mensen alsnog een permanente verblijfsvergunning.

6.3 Politieke visies

Overeenkomsten tussen politieke partijen op het gebied van vreemdelingen en asielzoekers:

- Nederland moet zich houden aan internationale afspraken
- migranten moeten zich aanpassen
- er kunnen beperkingen worden gesteld aan immigratie

Verschillen tussen politieke partijen:

Sociaaldemocratie PvdA, SP, GL “gelijke kansen”

Voor - humanitaire opstelling, maar wel restrictief toelatingsbeleid
 - herinvoering van gesubsidieerde arbeid

GL eigen verantwoordelijkheid voor culturele integratie
PvdA/SP “niet te hard” optreden met strenge overheidsverplichtingen
wel: - voor spreidingsbeleid van migranten
 - meer ingrijpen “achter de voordeur” [opvoeding]

Liberalisme VVD, D66 “eigen verantwoordelijkheid”

Voor - elke immigrant is zelf verantwoordelijkheid voor integratie
 - zelfredzaamheid op arbeidsmarkt
 - verplichte deelname aan inburgeringscursus voorwaarde voor verblijfsverg.

Christen-democratie CDA “ritsmodel”

- Voor - migranten ondernemen zelf actie om zich aan te passen, maar samenleving moet ruimte bieden voor eigen organisaties, die brugfunctie willen vervullen
[= ritsmodel]
- heersende waarden + normen van rechtsstaat moeten overgenomen worden
 - actief burgerschap baan en sociale contacten buiten eigen kring hebben

CU / SGP leggen veel nadruk op het christelijke karakter van Nederland dat beschermd moet worden

Rechts-populisme PVV “hard en duidelijk”

De multiculturele samenleving en cultuurrelativisme vormen een bedreiging voor het voortbestaan van Nederland: grote angst voor “islamisering” van de samenleving

- Voor - wettelijk integratieplicht
- niet direct in aanmerking kunnen komen voor sociale zekerheid
 - bij criminaliteit → uitzetting

Samenvattend in het algemeen: Immigratie wordt niet meer gezien als een 'verrijking' voor de Nederlandse samenleving, eerder als een gunst richting de immigrant.

Artikel uit de Volkskrant datum 30 november 2012

Auteur Teije Terhorst

Rubriek opinie

'Tien jaar na zijn dood lijkt Pim Fortuyn het immigratiedebat alsnog te hebben gewonnen'

© ANP. Pim Fortuyn (Archieffoto 25 November 2001)

Immigratie wordt niet meer gezien als een 'verrijking' voor onze maatschappij, eerder als een gunst richting de immigrant, schrijft Teije Terhorst. 'Waar in het PvdA-verkiezingsprogramma van 2002 de woorden 'integratie' en 'immigratie' nog helemaal niet voorkwamen, is er nu gekozen voor een 'restrictief beleid' waarbij de eisen voor inburgering worden aangescherpt.'

Direct daarop volgt een veel rechtsere lap tekst dan we ooit van de Partij van de Arbeid hadden kunnen verwachten. Het asiel- en immigratiebeleid van Rutte-II zegt veel over de beslechting van een jarenlang debat en over de institutionalisering van oude taboes.

Een voorwaarde voor immigratie is voor Rutte-II dat zij 'op eigen benen kunnen staan, door werk in hun levensonderhoud voorzien, snel integreren en meehelpen de samenleving op te bouwen'. Dat maakt dat EU-inwoners en kennismigranten te allen tijde welkom zijn.

Voor anderen zijn de eisen een stuk strenger: wie geen Nederlands spreekt, krijgt geen bijstandsuitkering; wie zich niet voldoende inzet voor zijn integratie, kan zijn verblijfsvergunning worden afgenomen; inburgeringscursussen moeten door immigranten zelf worden betaald; een verblijfsvergunning wordt niet verstrekt als iemand fraude pleegde of al eens eerder illegaal in Nederland verbleef en DNA-onderzoek kan worden ingezet als middel tegen identiteitsfraude.

Dat deze eisen zo streng zijn, is de afgelopen weken volledig langs het publieke debat heen gegaan. Waarschijnlijk dragen ze ook de goedkeuring van een meerderheid van de Nederlandse bevolking. Maar ik wil graag het verkiezingsprogramma van de PvdA uit 2002 in herinnering roepen:

De laatste decennia heeft de instroom in grote mate plaatsgevonden en is deze ook zeer zichtbaar geworden. Nederland is, net als andere westerse landen, een kleurrijke samenleving geworden. Veel nieuwe Nederlanders zijn ingeburgerd en verrijken onze maatschappij met hun werk en hun eigen cultuur.

Het jaar 2002, waarin Ad Melkert PvdA's pro-multicultibeleid voor de Tweede Kamerverkiezingen vertegenwoordigde, was ook het jaar waarin Pim Fortuyn de term 'islamisering' in het politieke debat introduceerde, waarin er een roep ontstond om de grenzen voor moslims te sluiten en waarin het verkiezingsprogramma van de LPF de titel 'De puinhopen van acht jaar Paars' droeg. De PvdA werd electoraal praktisch van de kaart geveegd omdat het publiek zich niet meer in de PvdA-tolerantie herkende. De gevestigde orde bleek jarenlang een wezenlijk probleem over het hoofd te hebben gezien: integratie (en de Hollandse tolerantie richting immigranten) gingen lang niet zo soepel als werd verondersteld.

Eurocrisis

Dat er na de opkomst van Pim Fortuyn een onevenwichtige strijd ontstond tussen (heel) links en (heel) rechts, moge duidelijk zijn. De LPF ging ten onder, maar de PVV kwam op. De VVD vreesde Wilders' concurrentie en schoof iets op naar rechts, de PvdA werd structureel weggezet als een partij van laffe knuffelaars en theedrinkers.

Immigratie en integratie waren door Pim Fortuyn en Geert Wilders bovenaan de politieke agenda gezet en de PvdA vertegenwoordigde het naïeve paarse beleid dat bleek te hebben gefaald. Onder een scherp toezienend oog van de media en de rechts-populistische partijen worstelde de PvdA met zijn houding ten opzichte van multiculturalisme (hoe kon het zich ooit in een rechtse richting begeven, zonder als laf te worden gezien?).

Gelukkig kwam toen de eurocrisis, die de PVV halveerde en de angel uit het immigratiedebat haalde. Dat de focus volledig was verlegd, bood de Partij van de Arbeid de kans haar standpunten te herzien. De socialisten dwongen nog een generaal pardon af, maar hebben verder met bijna het volledige VVD-beleid ingestemd.

Waar in het PvdA-verkiezingsprogramma van 2002 de woorden 'integratie' en 'immigratie' nog helemaal niet voorkwamen, is er nu gekozen voor een 'restrictief beleid' waarbij de eisen voor inburgering worden aangescherpt. Waar de partij in 2006 vooral benadrukte dat immigranten er als Nederlanders 'volledig bij horen', wordt illegaal verblijf in Nederland nu strafbaar gesteld. Ik probeer geen statement te maken over de transformatie van de PvdA of over het immigratie-/integratiebeleid van Rutte-II; ik probeer slechts aan te tonen hoe het decennialange immigratiedebat uiteindelijk is beslecht.

Immigratie wordt niet meer gezien als een 'verrijking' voor onze maatschappij, eerder als een gunst richting de immigrant. Dat Nederland een kleurrijke samenleving zou zijn geworden, is geheel oninteressant geworden. Kennismigratie wordt in het nieuwe regeerakkoord nauwelijks benoemd, er wordt slechts een reeks van 25 maatregelen opgesomd die de overlast van migratie moet gaan beperken.

In 2006 zocht het PvdA naar manieren om immigratie en integratie zo soepel mogelijk te laten verlopen, in 2012 wordt er gezocht naar manieren om de immigrant buiten de deur te houden.

Tien jaar na zijn dood lijkt Pim Fortuyn het integratie- en immigratiedebat alsnog te hebben gewonnen.